

ВІДГУК

офіційного опонента,

доктора педагогічних наук, професора,

професора кафедри соціальної роботи Комунального закладу

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Рассказової Ольги Ігорівни

про дисертаційне дослідження Жеребко Інни Анатоліївни

«Організаційно-змістові засади надання соціальних послуг людям з

інвалідністю засобами інклюзивного туризму»,

подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 231 Соціальна робота

Своєчасність дослідження організаційно-змістових засад надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму зумовлена актуалізацією в українському суспільстві концепції універсального дизайну або дизайну для всіх, в центрі уваги якого знаходиться людина і який враховує потреби кожного й кожної, передбачаючи проектування системи послуг та соціального середовища таким чином, щоб ними могли б користуватися різні категорії людей, насамперед люди з інвалідністю.

Залучення та інтеграція осіб з інвалідністю до соціального середовища є досить складним процесом, саме через відсутність сприятливих умов для соціалізації людей зазначеної категорії, що зумовлює зміну траєкторії розвитку на комунікативному, когнітивному й поведінковому рівнях, а отже ускладнює інтеграцію до суспільного простору, засвоєння соціальних ролей, зокрема й таких, що пов'язані із рекреацією, подорожуванням, налагодженням взаємин з новими людьми. Вважаємо, що розвиток інклюзивного туризму як системи послуг людям з інвалідністю може якісно вплинути на інтеграцію їх у різні сфери суспільства через набуття нового

соціального досвіду, опанування незвичних ролей, отримання позитивних вражень.

Саме це дозволяє нам вважати дисертаційне дослідження Жеребка Інни Анатоліївни «Організаційно-змістові засади надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму» актуальним і своєчасним.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Формулюючи *перше завдання* дослідження – «вивчити історичний аспект становлення системи надання соціальних послуг людям з інвалідністю» – авторка в історичному контексті характеризує благодійність як підґрунтя для зародження системи соціальних послуг, окреслює складний шлях розвитку та боротьби за добробут вразливих категорій населення. Вченою проаналізовано становлення системи соціального захисту на сучасному етапі; виокремлено основні засади надання соціальної допомоги людям з інвалідністю; сформовано ієрархічну структуру державних органів системи соціального захисту людей з інвалідністю. Аналізуючи зарубіжний досвід, І. А. Жеребка виробила рекомендації для розвитку інклюзивного туризму в Україні.

На виконання *другого завдання* дослідження, на підставі аналізу нормативно-правової бази сфери надання соціальних послуг в Україні, дисертанткою структуровано основоположні законодавчі акти з питань соціального забезпечення людей з інвалідністю за певними ключовими категоріями; виокремлено основні засади надання соціальних послуг людям з інвалідністю, серед яких – профілактика та подолання негативних наслідків складних життєвих обставин за рахунок застосування видів реабілітації, визначених відповідно до нозологій; визначено основні законодавчі документи, що регулюють процес соціального обслуговування людей з інвалідністю за чотирма напрямками: соціальний захист, соціальні послуги, реабілітація, туризм.

Відповідно до *третього завдання*, авторка з'ясовує організаційні засади та визначає зміст соціального обслуговування людей з інвалідністю засобами інклюзивного туризму. Схвальної оцінки заслуговує наведена у роботі характеристика можливостей поєднання засобів інклюзивного туризму і системи соціальних послуг, позначених у Класифікаторі соціальних послуг: інформування, консультування, посередництво, надання притулку, соціальна профілактика, соціальна інтеграція та реінтеграція, персональний асистент, соціальна реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями, соціально-психологічна реабілітація, переклад жестовою мовою, транспортні послуги тощо.

Варте уваги ґрунтовне вивчення дослідницею існуючого досвіду впровадження вже розроблених соціальних послуг для людей з інвалідністю зокрема засобами інклюзивного туризму. А саме: характеристика діяльності Асоціації «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму», роботи відділення інклюзивного туризму на базі Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, активностей Київського міського центру соціальної, професійної та трудової реабілітації інвалідів, як і діяльність інших суб'єктів надання відповідних послуг. Вченою підтверджено, що вагомий внесок у систему соціальних послуг роблять громадські об'єднання, які у своїй діяльності керуються гнучкішими вимогами ніж державні осередки соціальної допомоги. Авторкою проаналізовано роль громадських об'єднань у сфері соціального забезпечення людей з інвалідністю в Україні та за кордоном; констатовано, що саме громадські організації перші впроваджують інноваційні методи надання соціальних послуг, зокрема й інклюзивного туризму.

Виконуючи четверте завдання І. А. Жеребка розробила та апробувала структурно-функційну модель надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму. До змістових засад нею

віднесено: підготовку майбутніх фахівців до надання соціальних послуг засобами інклюзивного туризму; створення спеціалізованих відділень інклюзивного туризму у закладах соціальної сфери на місцевому рівні; розробку і затвердження Державного стандарту соціальної послуги засобами інклюзивного туризму; активне залучення людей з інвалідністю до туристично-інклюзивних маршрутів.

Розроблена авторкою структурно-функційна модель надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму передбачає взаємодію надавачів соціальних послуг та суб'єкт-суб'єктний підхід. Визначено мету – покращити процес надання послуг, поєднуючи в собі види реабілітації людей з інвалідністю за допомогою інклюзивного туризму, а також завдання, принципи, функції, технології діяльності, види реабілітації людей з інвалідністю, моніторинг та аналіз отриманих результатів.

Обґрунтувати рекомендації щодо впровадження інклюзивного туризму як соціальної послуги для людей з інвалідністю. Визначено чотири основні напрями розвитку інклюзивного туризму як соціальної послуги: у сфері освіти, у сфері охорони здоров'я, у сфері соціального захисту населення, у сфері туризму.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертаційне дослідження має логічно виважену структуру. Слід вказати на коректність визначення об'єкта і предмета дослідження, відповідність і взаємозалежність мети і завдань. Заслуговує на увагу наукова новизна положень дисертаційного дослідження, оскільки авторкою: *уперше* на основі теоретичного обґрунтування проблеми дослідження з'ясовано організаційно-змістові засади надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму; визначено поняття «інклюзивний туризм»; проаналізовано основні нормативно-правові документи, що регулюють надання соціальних послуг людям з інвалідністю

засобами інклюзивного туризму за чотирма напрямками: соціальний захист, соціальне обслуговування, реабілітація, туризм; розроблено та апробовано структурно-функційну модель організаційно-змістових засад надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму; *уточнено* сутність ключових понять дослідження («інклюзивний туризм», «соціальні послуги», «соціальне обслуговування», «соціальний захист», «вразливі категорії населення», «реабілітація людей з інвалідністю»); *дістали подальшого розвитку* вивчення історичного аспекту становлення системи надання соціальних послуг людям з інвалідністю.

Заслуговує уваги **практичне значення результатів дослідження**, яке полягає в можливості застосування наукових положень і висновків дослідження для покращення і підвищення якості надання соціальних послуг у сфері інклюзивного туризму, а також у системі підвищення професійної кваліфікації соціальних працівників, зокрема, в діяльності Центру соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів» факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини з метою створення сприятливого інклюзивного освітнього середовища; для розробки та впровадження наукових проєктів, спрямованих на популяризацію та розвиток інклюзивного туризму й створення безбар'єрного середовища для дітей, молоді та дорослих людей з інвалідністю.

Відзначимо, що результати дослідження також зорієнтовані на розробку конкретних заходів реалізації нормативно-правового механізму організаційно-змістових засад надання соціальних послуг у сфері інклюзивного туризму, зокрема для покращення умов життєдіяльності та рівня надання соціальних послуг людям з інвалідністю.

Результати дослідження можуть бути **використані** в лекційних курсах, практичних та семінарських заняттях зі спеціальності «Соціальна робота» у закладах освіти I–IV рівнів акредитації.

Повнота викладення здобувачем основних результатів дисертаційної роботи в публікаціях.

Результати дослідження висвітлено у 26 (21 одноосібній) публікаціях авторки, із яких 7 висвітлюють основні наукові результати дисертації (з них 4 – у наукових фахових виданнях України, 3 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях), 13 – апробаційного характеру, 6 – додатково відображають наукові результати дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. Бракує чіткості в прив'язки історичного аспекту надання соціальних послуг людям з інвалідністю в Україні до безпосередньої проблеми дослідження (підрозділ 1.1).

2. На нашу думку, у тексті дисертації варто було б більш докладно зупинитися на розкритті методів та засобів організації волонтерської роботи щодо надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму.

3. Вважаємо, що дисертація значно виграла б за умови більш детального розкриття у тексті п.3.1. сутності моделювання як базового методу розробки структурно-функційної моделі надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму.

4. Певні частини тексту переобтяжені інформацією загального характеру, замість якої корисно було б представити конкретну інформацію і висновки автора відповідно до предмету дослідження.

Загальний висновок. Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, яка є серйозним, зрілим, самостійним і завершеним дослідженням. Жеребко І. А. отримано нові науково обґрунтовані теоретичні і експериментальні результати, що в сукупності є суттєвими при розкритті організаційно-змістових засад надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму. У дисертації поставлена і вирішена важлива наукова проблема, яка є корисною і цікавою для соціальної роботи з людьми з інвалідністю. Беручи до уваги

доведену авторкою актуальність проблеми, наявну новизну і практичне значення отриманих результатів, дослідження заслуговує на схвалення і позитивну оцінку.

Дисертаційна робота Жеребко Інни Анатоліївни «Організаційно-змістові засади надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9–15 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Про присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 р. № 167 (назва Постанови із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 608 від 09.06.2021; із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 979 від 21.10.2020, № 608 від 09.06.2021).

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри соціальної роботи

Комунального закладу

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Ольга РАСКАЗОВА

Підпис *Ольга Рассказова*
Засвідчую
Начальник відділу кадрів
«03» _____ 2021 рік